

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 12. maja (poznoživna) 1852.

List 38.

Sreče dom.

Jadri našiga življenja
Se razpnó za dolgo pot,
Ki je polna hrepenenja,
Kjer proti nam mnogo zmot.

Tu se čoln prerad razbije
Med skalovjem ko letí;
Zefir hladen redko dije,
Le vihár strašno bučí,

Ki od brega nas poganja
Med valov sovražni šum;
V žrelu zopet se priklanja
Sreča — vname nam pogum.

Tak se človek sreče nadja,
Up ogreva mu sercé, —
K bregu ga ne pelje ladja
Da obraz bi vgledal njé.

Brez obstanka tak jadramo
Čez nezmerni plan morjá,
In za srečo zmir veslamo,
Ki na svetu — ni domá.

—r.

Redopis in pokončanje kebrov.

Majski keber, zavolj velike škode, katero polju, travnikam, gojzdnimu, posebno pa sadnimu drevju napravi, vsakimu kmetovavcu znan merčes, večidel mesca maja, včasih tudi, kakor je spomlad topla ali hladna, poprej ali pozneje iz zemlje pririje, in kakor popred pod zemljo z objedanjem raznih koreninic, tako posebno zdaj, ko na svitlo pride, veliko škodo dela, da še živi.

Kebru nar ljubši hrana je drevesno cvetje in mlado berstje. Kader tega primankuje, tudi kebre zginejo, pa še le po tem, ko so si bogato zalego napravili. Celi čas maja se družijo in plemenijo, in kakih štirinajst dni pozneje jajčka ležejo. Kmalo potem se kaciga pol čevlja globoko v zemljo zarijejo, pa nar raji k travnim, žitnim in drugim koreninam, kamor svoje jajčka na 3 ali 4 kraje shranijo.

Kebrove jajčka so podolgovaste podobe, in belo-rumenkaste barve. Vsaka babica jih kakih šestdeset do osemdeset izleže. Iz jajčkov izlezejo večidel o 5 do 6 tednih belorumenkasti červički, kateri navadno 3 leta pod zemljo ostanejo, dokler se v iz mešičkev v kebre ne spremenijo. Zato je vsako tretje leto kebrovo leto. Ti červički so od dné do dné večí, se vsako leto enkrat levijo, in se ob hudim mrazu tako globoko v zemljo poskrijejo, da jim tudi nar hujši zima nič žaliga ne stori;

brez vsega živeža tako dolgo v globoki zemlji ostanejo, dokler jih spomladanska toplota na dan ne privabi. Kakor večí narašajo, so tudi požrešniši. Najdejo se v zemlji červički razne velikosti, mešički, jajčka in tudi že zgotovljeni kebre. Zato vsako spomlad nekoliko kebrov na svitlo pride.

Ti červi svitlobo in dan sovražijo. Zrak in sonce sta jim zoperna, ker sta jim, kakor velika moča in dolgo deževje, gotova smert. Zato je dobro, jih pokončati, ako se v kraje, s takimi červi napolnjene, voda napeljati zamore. Tudi pepél, apno, in zlasti človečjek jih pokončá.

Kakor vsaka žival imajo tudi kebre dovelj sovražnikov. Topirji, kerti, poljske miši, vrane, srake, krokarji, kavke, kokoši in druge živali jih pokončujejo in zobljejo. Vsak orač vé, kako gladovi so imenovani ptiči po červih v rozorih. Tudi prešičem in nekterim psam so priležna jed.

Škoda, katero červ pod zemljo, in keber nad zemljo napravljata, je grozno velika. Komaj červički iz jajčka izleze, začne koj koreninice spodjedati, in — ruša za rušo se suši. Travnne korenine tudi drugo leto ne obzelenijo; zakaj, če se červi bolj narašajo, požrešniši so. Tudi drevesne koreninice tako ogulijo, da začne drevo bolehati in sušiti se.

Keber pokončá cvetje in listje sadnih dreves takrat, ko so nar bolj sočne. Sok okreni, in drevo hira. Od taciga drevesa ne pričakaj sadja, ne ti-sto, in tudi ne prihodnje leto; zakaj, ako ni o velkim serpanu prav topliga in lepiga vremena, da bi sadunosne mladičice odgnale, bo drevo čez zimo pozeblo. Tudi mlado drevjice, od červa enkrat oglodano, v svoji rasti zaostane, ali pa do dobriga vsahne.

Ker je ta merčes tolikanj škodljiv, ga je potreba z vso močjo pokončavati. O prvih štirinajstih dnéh, ko kebre letati začnejo, naj bi se srenja za srenjo združila, jih pokončati*). Ker kebre zvečer letajo, čez dan pa, zlasti od desetih do treh popoldan, na drevji mirno sedijo in omamljeni spijo, je ta čas nar bolj pripraven, poloviti jih, ako je zavetno vreme. Dobro je, drevo z vso močjo in naglo potresti, kebre na razpete rjuhe prestreči, jih v dovelj prostorno posodo stresti, potem pa z vrelim kropam popariti, z lesam (štokovnikom) zmečkati in vso zmešanico po travnikih razmetati, ker je prav dober gnoj, in z večletno bogato travo vés trud obilno poplača. — Iz kebrov

*) Z veseljem smo slišali pretečeno nedeljo po pridigi v cerkvi pri Marii Devici v Polji opomin farmanam oklicati: naj bi pridno pokončavali škodljive kebre! To je prava pot za obširni razglas potrebnih podukov. Vred.

se da tudi dobra kolomáz napraviti. V ta namen se velik prazen lonc do verha v zemljo zakoplje in z gosto drateno mrežico pokrije; drugi manjši lonc se napolne s kebre in povezne nad uniga v zemlji; potem se zakuri okoli kebroviga lonca; oginjš umori kebre in obilo masti iz njih v spodnji lonc izleče.

Koliko tisuč in tisuč kebrov bi se na tako vižo v enim dnevu pokončalo! Koliko milijonov prihodnjih červov bi se zatèrlo! Koliko sadú bi se ohranilo, ako bi se vsi kmetovavci zedinjeni tega dela lotili! Le tú in tam en priden si ne more pomagati. Zanikernost v pokončanju kebrov je kriva, da nam ta merčes tolikokrat toliko škode napravlja! Anton Namre.

Poskušnja noviga v nasih krajih celò malo znaniga poljskiga in drugiga kmetovavskiga orodja.

Silno napredvanje učenost, umetnost in kupčije vleče za sabo tudi kmetijstvo, ga podpiraje v njega neokorni terdi hoji, in mu ponujevaje pripomočke k vedno večji povzdigi.

Kdor še ne vé, koliko kemia pripomore k povzdigi kmetijstva, naj bere Vertovcovo „kemio“, naj bere njega „vinorejo“. Kdor ne izume, kaj umnost zamore, naj se ozrè na delo železne ceste, zlasti kodar mostove zidajo, bo vidil kako lahko in urno teške kamne prekladajo, prepeljujejo in vzdigujejo; — naj se ozrè na izdelano železnico, in vidil bo, kako en sam parovoz vleče za sabo do 5000 centov s tako naglostjo, da 5 do 6 ur hodá v eni uri opravi, kar je sicer 300 močnih kónj po ravni cesti z dolgo zamudo komaj zamoglo prepeljati; — naj pogleda na morji parobrode, kako hodijo svojo pot vsim vetrovam in viharjem nasprot; — naj se ozrè na naglo knjižno natisnilo, s katerim dva človeka zdaj več natisneta, kakor nekdanj 8; naj pomisli, kako delječ je prišlo pisanje, da se zamore tako naglo pisati, kakor se govori; — naj pogleda v nove popirnice, kjer z eno mašino na dan iz 35 centov cunj 20 centov popirja naredé! ali v olarijo, kjer z eno prešo na dan do 60 centov ogeršičniga semena sprešajo, in 30 pa tudi še več centov olja napravijo; — naj pomisli, da so mašine najdene, s katerimi se lanéno in konopno predivo s silno naglostjo lično, tanko, in v enako nit izprede, kakorsne nar boljši predica izdelatine more; — naj pomisli še krono vsih znajdb — naglost, s katero se misli in djanja po telegrafu naznanujejo. Iz daljnih krajev in tudi čez morje zvemo v malo minutah, kaj se tam godí. Vsaki dan opoldne zvéjo iz Prage v eni minuti po celi železni cesti cesarstva, koliko je tam ura, da se po nji vse ure na vsih kolodvorih enako popravijo.

Iz vsih teh prenapredb zamore kmetovavec soditi, da bi se tudi dalo popraviti in zboljšati marsikaj v njega ravnanji, polajšati obdelovanje zemlje, pomnožiti gnoj, zboljšati pridelke, živinorejo, sado- in lesorejo. Obilnost prebivavcov v nekterih krajih, sitnost v pridobljenih zvestih dobrih in urnih poslov in delavcov po spodobni ceni je že v večih krajih Europe in Amerike kmetovavce prisililo misliti, kako bi bilo mogoče z majhnimi potroški iz zemlje veliko in dobrih pridelkov pridobiti. Prehiteli so umni kmetovavci mnogih deželá z zboljšanim orodjem, z umno izvolitvijo vsakteri zemlji priličniga sada, z umnim pomnoženjem gnoja itd. druge

kraje, ki se stariga kopita deržé, takó da zamorejo svoje pridelke po nižjih cenah koristno spečati, starokopitneže tretji in lepe denarce iz njih dežel na-se vleči.

(Dalje sledí.)

O gojzdnih zadevah.

V 26. delu „državnega zakonika“ je razglašen ukaz c. k. ministra kmetijstva in rudnarstva od 24. aprila t. l. veljaven za Štajarsko, Krajnsko in Koroško deželo, ki se takole glasi:

„Dvomilo se je, kdo ima po obstoječih gojzdnih postavah za Štajarsko, Koroško in Krajnsko predpisano odkazovanje (zaznamvanje) lesa, brez katerega odkazovanja nihče, ki ima zavolj služnosti ali sicer pravico ali dervašino v gojzdu, lesa, derv ali družih gojzdnih pridelkov za se jemati ne smé, sedaj opravljati, odkar so nehale biti grajšinske gosposke, ktere so to opravilo vsled njim izročene policijske nadčuvanja nad gojzdi oskerbovale. Da se ta dvomba odpravi, se po dogovoru z ministerstvom pravosodja in notranjih opravi izreče, da imajo odslej tam, kjer je državna uprava pravilnike za varovanje gojzdov postavila, le-ti les odkazovati, — kjer pa taci ni, pa lastnik gojzda ali pa tisti, kogar je on za varovanje gojzda pooblastil.“

„Ako bi se le-ti tistemu, ki za les prosi, ga odkazati branili, ali odlašali, ali sicer zadržke delali, se smé vsak, ki misli, da to njegove pravice krati, pri politični oblasti (okrajnem glavarstvu) pritožiti. Opomni se pa, da gré po gori omenjenih gojzdnih postavah in gojzdnih predpisih, ki sicer svojo postavno moč tudi naprej popolnoma obderžé, vsakterega, ki bi si les ali druge gojzdne pridelke brez omenjenega odkazovanja vzel, kakor pregrešnika zoper gojzdne postave kaznovati (štrafovati).“

Pogled v Bosno.

(Konec.)

Ohraniti si svoje pravice so se plemenitniki (žlahtniki) Izlamu (turški véri) podvergli in kmalo ni bilo v Bosni nobeniga družiga, kot gospodovavci in sužni, Turki in kristiani. Prišel je sicer močni ogerski kralj Matija Korvin v deželo, ogerski kralji in nemški cesarji so zaporedoma gospodovali, cesarski vojskovodi so v 17. stoletju marsikako zmago obhajali in slavni Eugen je prvi turško moč v Banatu vničil. Še stojé v Belgradu terdnjave iz časov tega srečnega vojskovodja. V letu 1699 se je mir storil in meja odločila, kakor je še dandanašnji. Tudi primerje v Pasarovicu ni bilo srečno. V letu 1737 je vojvoda Hildburghauski celò Banjaluko posedel, pa tudi ni sreče imel. Od miru v Sistovu sklenjenem je vse pri starem ostalo. Kaj se je od tistiga časa v Bosni zgodilo in kakošne so razmere sedanje, je, bodi Bogu milo! predobro znano. Vsi veziri, ki so v Bosni bili, so bolj ali manj le za svojo mavho skerbili. Koliko so morali kristiani davkov plačevati, koliko terpeti, tudi ni neznano. Ko se je Omer paša zoper vstajnike dvignul in jih lanskega leta vpokojil, so kristiani boljših dni pričakovali. Kako grozno so se goljufali, vé zdaj celi svet!

Černogorci so pokazali, da naj večja stiska je mati naj večje svobode. Oni so se rešili presilnega turškega jarma, tako, da Turčiji do zdaj ni bilo več mogoče Černogoro spet pod svojo oblast dobiti. Černagora je živ izgled, kaj da se zamore zgoditi, ako v Bosni prenapete strune ne odjenjajo. Zaporedoma so se gorski okrajji Berda Černigori pridružili, in Grahovo se bolj na Černogoro naslanja kakor na Turčijo. Serdito gledajo Čer-